

## Första advent: En vanlig dag på jobbet

### Av Sebastian Selvén

I en vanlig landsortssynagoga träffas församlingen en lördagsmorgon för att hålla gudstjänst. Eftersom det är sabbat läser man ur Toran, Moseböckerna, som man gör även på måndagar och torsdagar, men efter de sju läsningarna som går till olika deltagare delar man nu ut en hedersläsning, kallad *maftir*. Denna gång går den till en gästande rabbin. Det betyder att det även är han som kommer att läsa *haftaran*, den läsning ur profeterna som knutits samman med veckans torastycke. Toran läses kontinuerligt, från 1 Mos 1:1 till 5 Mos 34:12, under ett år (den babyloniska traditionen) eller tre år (den palestinska traditionen). Profeterna läses i utvalda stycken som kopplas ihop med torastycket för att bilda en tematik, på samma sätt som även kristna bibelläsningar är uppbyggda, med evangelie-, epistel- och gammaltestamentliga läsningar som är tänkta att bilda en helhet.

Rabbinen som är på besök läser *haftaran*, vilken den här veckan är hämtad ur profeten Jesaja, och högläser den. Han predikar sedan utifrån den vilket i en antik synagoga var en sorts improviserad oration. Den kunde också innehålla överraskningar: en församlingsmedlem kunde ge en bibelvers som predikanten spontant skulle väva in på något sätt eller så kunde någon annan skriftlärare ge svar på tal i ett slags antik "rap battle" där församlingen avgjorde en vinnare baserat på vem som hade snyggast vändningar eller roligast idéer. Gillade man inte predikan kunde man jaga ut predikanten.

Sådana här episoder är vanliga i judisk litteratur eftersom många bevarade *midrasher*, rabbinska texttolkningar, tycks vara bevarade minipredikningar som sedan traderats vidare. Just den här lördagsmorgonens förlopp är dock hämtat ur Lukasevangeliet 4:14-30, där Jesus gästas en synagoga i sin hemstad Nasaret i Galiléen. Historiciteten i episoden kan ifrågasättas – författaren har uppenbarligen aldrig varit i Nasaret då geografien är helt felaktig – men porträttet är tydligt: rabbi Jesus besöker synagogan, "vilket han hade för vana", och precis som man kan förvänta sig får han möjlighet att predika. Nu vinner han i det här fallet knappast pris för årets populäraste predikan men det kanske inte är mer än man kan förvänta sig under antiken – även en så god talare som Platon drömde om att få sin atenska publik att hålla tyst genom ordningsvakter med käppar.

Men Jesus, en rabbin som i likhet med andra rabbinska kollegor samlade sin ensemble – närmast sitt "posse" – av beundrande lärjungar, som blev ihågkommen för den här lördagens fadäs tvåtusen år senare, kanske hade glömts av synagogan i Nasaret ett par år senare. Han var nog långtifrån den enda rabbinen som kom dit med sina följeslagare och som man gärna ville höra ett par ord från. Han var nog heller knappast den enda man jagade ut efteråt. Porträttet av Jesu judiska liv är spännande: hur han går för vana att gå i synagogan, hur han där uppenbarligen ses som vilken rabbin som helst och är betrodd att få bibelläsningar och undervisa församlingen.

Vi får en glimt av Jesus och hans religiösa praktik genom evangelistens framställning och får också en historisk glimt av hur synagogans liturgi såg ut för tvåtusen år sedan: den liturgi som ligger till grunden för både dagens moderna judiska och kristna liturgiska traditioner då båda dessa växer fram ur den fariseiskt influerade synagogan snarare än ur tempelliturgin. I antikens Palestina läste man toratexterna i en treårig cykel och kunde också variera hur långa torastyckena var – man brukade ofta avsluta där det kändes naturligt – och profetläsningarna var därför mer löst valda. Därför stämmer inte den *haftaratext* Jesus läser med någon sabbatsläsning vi har idag, då den moderna judiska läsningscykeln är hämtad ur den mer organiserade babyloniska traditionen. Annars hade vi kunnat rekonstruera till och med vilken lördag på året Jesus enligt Lukas ska ha besökt synagogan. Oavsett får vi en inblick i en antik rabbins verksamhet – en vanlig dag fångad på ett ovanligt sätt, i en text som kom att få sin spridning utanför snarare än inom judiska kretsar och som därför lätt kan

missförstås om man inte ser vilket *ordinärt* snarare än extraordinärt porträtt Lukas ger av den här lördagen.